

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Леся Побоченко, старший викладач

кафедри міжнародних економічних відносин,
Інституту міжнародних відносин

Київського національного авіаційного університету
аспірантка

Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Реалії сучасного туристичного процесу в Україні вимагають глибокого осмислення, аналізу та науково-прогнозної оцінки. У цьому контексті надзвичайно важливою та актуальною є тема проведеного дослідження.

Постановка проблеми. Сучасна туристична індустрія є однією із найбільш високоприбуткових і динамічних галузей світового господарства. Частка туризму становить 10% світового валового національного продукту, 7% загального обсягу світових інвестицій, 11% світових споживчих витрат, 5% усіх податкових надходжень та 1/3 світової торгівлі послугами. За статистичними даними Всесвітньої туристської організації (ВТО), у світі 80% країн, де в'їзний туризм входить до першої п'ятірки провідних статей експорту, у 40% є основною експортною статтею. Ще 40% – це держави, де доходи від туризму перевищують 1 млрд. дол. США. Протягом останніх 16 років прибутки від міжнародного туризму зростали в середньому на 9% за рік, у 2005 році вони сягнули 682 мільярдів дол. США. Кількість міжнародних туристів зросла в середньому на 4% за рік, у 2005 році вона сягнула 808 мільйонів, приріст становив 5,5%.

Міжнародний туризм є такою формою міжнародної торгівлі, що найдинамічніше розвивається. В економіці окремої країни він виконує такі важливі функції:

- є засобом для забезпечення зайнятості населення і джерелом валютних надходжень, розширює внесок у платіжний баланс;
- підвищує привабливість країни як сфери міжнародного підприємництва і ділової співпраці;
- сприяє диверсифікації економіки за рахунок розвитку туристичної інфраструктури;
- створює стимули для припливу іноземного капіталу в національну економіку.

Розвиток міжнародного туризму стає все актуальнішим. ЮНВТО прогнозує, що у 2010 році кількість міжнародних туристів перевищить 1 мільярд, при цьому прибутки сягнуть 1550 мільярдів дол. США.

Мета статті. Показати і дослідити динаміку

та основні тенденції розвитку міжнародного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Прогнози експертів Всесвітньої туристичної організації щодо розвитку туризму у світі повною мірою стосуються й України. Адже вона має надзвичайно вигідне географічне та геополітичне розташування, розвинену транспортну мережу, володіє значними природно-рекреаційними та історико-культурними ресурсами, населена працелюбним і гостинним народом. Забезпечити належну віддачу від цього потужного потенціалу, використати його в інтересах активного відпочинку та оздоровлення можна лише за умови чіткої організації туристичної діяльності, зміцнення існуючої та створення нової матеріально-технічної бази, залучення досвідчених і кваліфікованих кадрів, тобто за умови правильної організації та ефективного управління туризмом.

За статистичними даними, отриманими згідно з Рекомендаціями Всесвітньої туристської організації (ЮНВТО) та національною Методикою розрахунку обсягів туристичної діяльності, у 2005 р. Україну відвідали 17,6 млн. іноземних туристів (приріст порівняно з 2004 р. становить 13%, а у порівнянні з 2000 роком обсяг в'їзного туризму збільшився майже у 2,8 раза); 16,5 млн. туристів з України подорожували за кордоном (на 6% більше, ніж у 2004 р.).

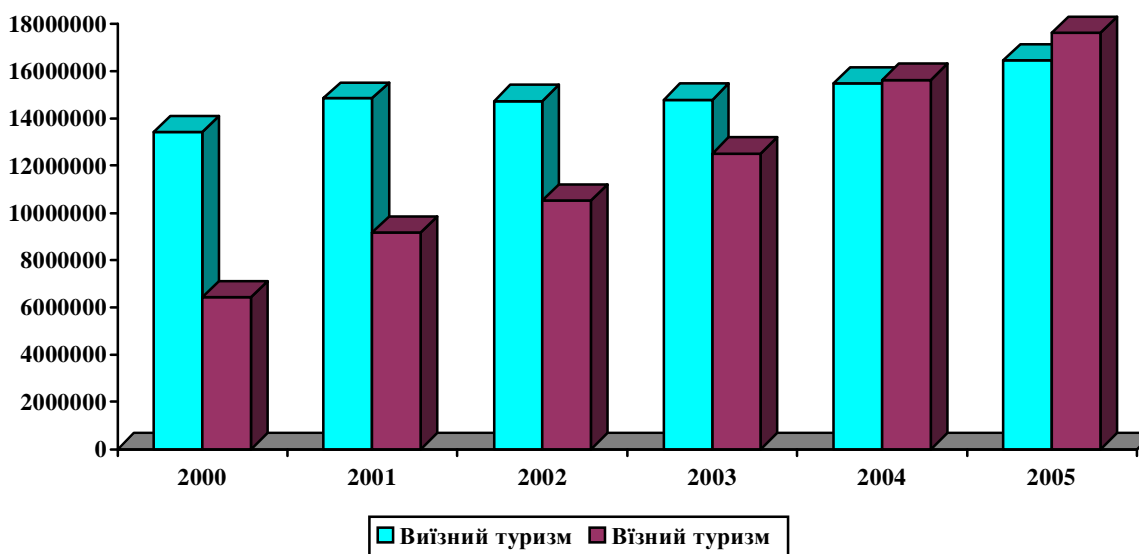
Розвиток туризму в Україні впродовж останніх п'яти років характеризується позитивною та сталою динамікою. Створення нового іміджу українського туристичного продукту, конкурентоспроможного в нашій державі та за кордоном, комплексний підхід до розвитку туризму на регіональному рівні, підтримка розвитку малого та середнього бізнесу у туристичній сфері, зумовили неухильне зростання кількості туристів та обсягів наданих їм послуг.

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Туристичний сезон 2005 року характеризується продовженням загальних позитивних тенденцій розвитку галузі. Зокрема, у 2005 році, темпи росту обсягів в'їзного туризму (113%) перевищили темпи росту виїзного туризму (106%). Нарощування туристичних потоків є вагомим чинником росту споживчого попиту, ефективності експлуатації об'єктів галузевої інфраструктури та, врешті, стабілізації внутрішнього ринку товарів і послуг як туристичної, так і суміжних галузей економік. Динаміка та основні тенденції розвитку міжнародного туризму зображено на малюнку 1.

Але, відповідно до мети поїздки, то кількість службових поїздки в 2005 році скоротилася в 1,4 раза в порівнянні з 2000 роком, а кількість приватних поїздки навпаки кожного року збільшується, що говорить про те, що іноземні громадяни менше почали вдаватися до послуг туристичних фірм і самостійно організують свій відпочинок [4].

Однак у 2005 р. темпи росту в'їзного потоку дещо втрачені за рахунок уповільнення розвитку організованого туризму. Так, впродовж 2004 р. кількість організованих



Малюнок 1. Виїзд громадян України за кордон та в'їзд іноземних громадян в Україну

За останні п'ять років характеристики в'їзного потоку туристів зазнали кардинальних змін. Значно зросла чисельність потоку, змінилась його структура за мотивацією, географією та сезонністю. Так, кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, має тенденцію щорічного збільшення в середньому на 23%, що свідчить про покращення туристичного клімату країни.

туристів зросла у 2,2 раза, а у 2005 р. знизилась на 4 %. Це є прямим наслідком відміни у поточному році нульової ставки ПДВ на експорт туристичних послуг, що призвело до збільшення їх вартості, а отже, й до стримування росту в'їзного потоку. Абсолютний приріст чисельності турпотоку у 2005 р. становив 2 млн. осіб.

Таблиця 1.

В'їзд іноземних громадян в Україну

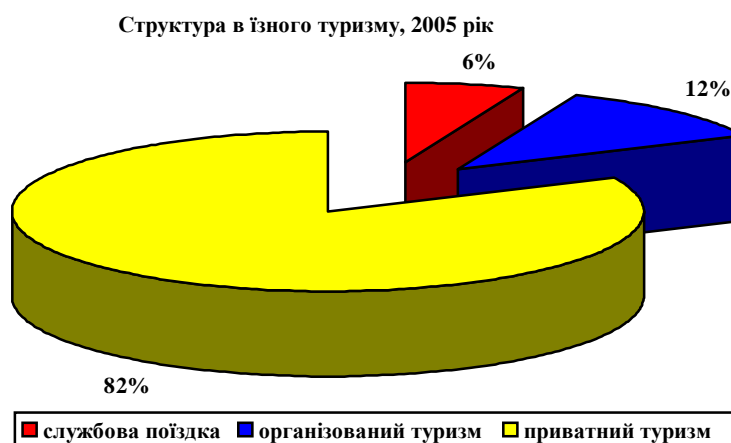
	2000	2001	01/00	2002	02/01
Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну - всього з них – з метою туризму:	6430940	9174166	43%	10516665	15%
службова поїздка	1424533	1655111	16%	1192574	-28%
організований туризм	729701	574284	-21%	722860	26%
приватний туризм	4276706	6944771	62%	8601231	24%

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Продовження таблиці 1

	2003	03/02	2004	04/03	2005	05/04
Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну – всього з них – з метою туризму:	12513883	19%	15629213	25%	17630760	13%
службова поїздка	954493	-20%	1028026	8%	1039996	1%
організований туризм	1012257	40%	2215603	119%	2133980	-4%
приватний туризм	10547133	23%	12385584	17%	14456784	17%

Малюнок 2



Введення безвізового режиму в'їзду до України громадян багатьох держав світу сприяло збільшенню в'їзних туристичних потоків загалом на 13%. Відбулася значна активізація в'їзного туризму з країн ЄС – на 43% або на 1,9 млн. більше туристів з цих країн приїхало до України впродовж 2005 року, ніж в 2004 році.

Найбільше це вплинуло на потік туристів з країн СНД, скорочення якого впродовж 2005 р. становило – 0,4%, порівняно з 2004 р. Водночас

В усьому світі виявляється тенденція до зменшення частки організованого туризму в міжнародних туристичних потоках. Все більше людей подорожують, але поповнення їх чисельності відбувається за рахунок тих, хто самостійно організовує свої поїздки, уникаючи послуг туристичних агентств. Такі можливості створюються завдяки доступності інформації через Інтернет та спрощенню порядку перетину кордону між країнами. Структура в'їзного турпотоку в Україну вперше за останні роки зазнала значних змін – частка організованого туризму знизилась за 2005 р. від 14% до 12%, водночас виросла частка приватного туризму від 79% до 82% та на 1% зменшилася частка службових поїздок. Найбільш прискореними темпами у 2005 р. зростав потік приватних поїздок. Ця тенденція спостерігалась також у 2001 р. (62%), 2002 р. (24%), 2003 р. (23%) та у 2004 р. (17%) [3].

набрав ще більшої потужності потік туристів з країн ЄС. Їх кількість зросла майже на 1,9 млн. осіб, а темп приросту 51,8% у 2004 р. і лише 43% у 2005 р. Таким чином, питома вага турпотоку з країн ЄС виросла від 28% у 2004 р. до 35,5% у 2005 р., а частка турпотоку, що припадає на країни СНД скоротилась з 74,3% у 2003 році до 61,5% у 2005 році. Важливим чинником росту турпотоку з країн ЄС є, започаткований у 2005 р., безвізовий порядок в'їзду до України громадян цих країн, що дещо нівелювало негативний вплив підвищення цін на вітчизняні турпослуги.

Слід відзначити, що, у розрізі в'їзного турпотоку за країнами, чітко виявилась тенденція до скорочення числа організованих туристів з країн, з якими раніше існував візовий режим перетину кордону. Наприклад кількість таких туристів з Німеччини, Ізраїлю, Польщі зменшилась на – 5%, – 31%, – 52%, відповідно, але одночасно збільшилось число приватних

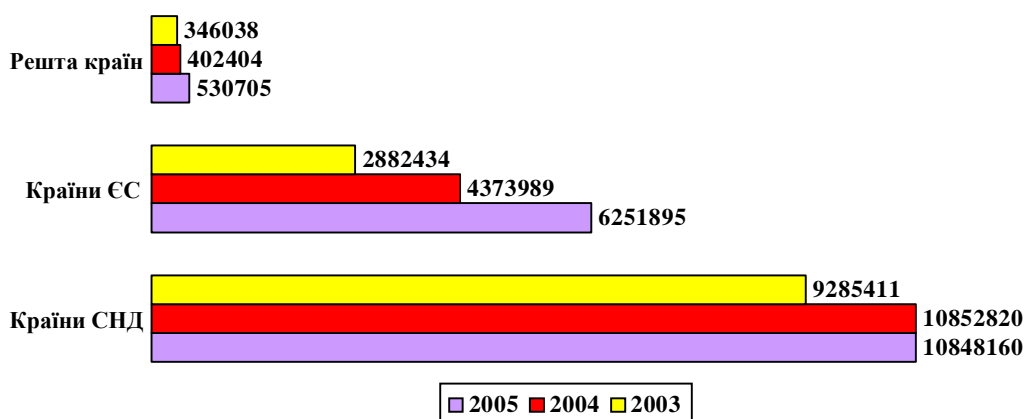
Таблиця 2.

Структура в'їзного турпотоку за країнами походження

	2003	Частка %	2004	Частка %	04/03	2005	Частка %	05/04
Країни СНД	9295411	74,3	10852820	69,4	16,8	10848160	61,5	-0,04
Країни ЄС	2882434	23	4373989	28	51,8	6251895	35,5	43
Інші країни	346038	2,7	402404	2,6	16,3	530705	3	32

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Малюнок 3. В'їзний туризм за країнами походження



Таблиця 3.

Основні країни – постачальники туристів в Україну в 2005 році

№ п/п	Країна	Кількість чоловік	Частка, %	Темпи приросту/ скорочення 2005/2004р.р.
1.	Російська Федерація	6043829	34,3	0,82
2.	Польща	3489033	19,8	94,6
3.	Молдова	2780880	15,8	-4,05
4.	Угорщина	1957708	11,1	2,7
5.	Білорусь	1841783	10,5	4,2
6.	Словаччина	321977	1,8	97,6
7.	Німеччина	189546	1,1	29,7
8.	Румунія	161948	0,9	65,5
9.	Сполучені Штати Америки	73046	0,4	-7,4
10.	Ізраїль	51186	0,3	15
11.	Італія	47082	0,27	30,6
12.	Туреччина	45518	0,26	6,6
13.	Азербайджан	44226	0,25	-23
14.	Сполучене Королівство	40314	0,23	12
15.	Литва	38685	0,22	17
	Інші країни світу	503999	2,9	16,6
	Всього	17630760	100	12,8

туристів з цих країн на +90%, +10%, +251%, відповідно. Отже, позитивна динаміка в'їзного туризму збережена у 2005 р. З іншого боку, введення безвізового режиму з одночасним скасуванням нульової ставки ПДВ негативно відбилось на діяльності українських туроператорів, оскільки призвело до значного скорочення числа туристів, що вдаються до їх послуг, а відтак, до збільшення самоорганізованих приватних подорожей. Послуги туроператора як

посередника виявились непотрібними іноземному туристові, по-перше, для отримання в'їзної візи, а по-друге, для отримання більш дешевих послуг через застосування нульової ставки ПДВ на них.

Основними країнами-постачальниками туристів в Україну в 2005 році, як і в попередній період, були Росія (34% усіх туристів, які відвідали Україну), Польща (20%), Молдова (16%), Угорщина (11%) та Білорусь (10,5%). Але частка туристів з Росії в обсязі іноземного туризму

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

скоротилася за останні роки до 34% (в 2001 році це було 53%, а в 2004 році – 38%), що зумовлено значним притоком туристів з інших країн, а саме збільшилася частка туристів із Польщі (з 11,5% в 2004 році до майже 20% в 2005 році), із Словаччини (з 1% до 2% відповідно), з Німеччини, Румунії, Італії тощо. Також зменшилася кількість туристів з країн СНД. Так, туристичний потік з Молдови скоротився на 4%, з Азербайджану на 23% [3].

Таким чином, основними характерними рисами в'їзного туризму в Україні в 2005 р. є: введення безвізового режиму в'їзду до України громадян багатьох держав світу; позитивна динаміка в'їзного туризму; подорожчання турпослуг для в'їзних туристів через скасування нульової ставки ПДВ; втрата темпів росту організованого туризму; переорієнтація організованих туристів на приватні самоорганізовані подорожі; зменшення обсягів послуг, реалізованих іноземним туристам через туроператорів.

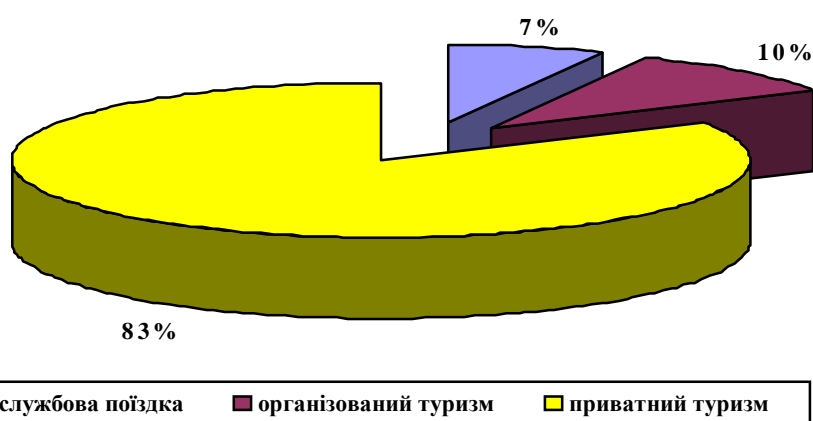
Візити туристичний потік за своєю

громадян України, які подорожували за кордон складала 13,4 млн. чоловік, а в 2005 році майже 16,5 млн. чоловік, що на 6% більше. Проте його структура за мотивацією та географією поїздок зазнала суттєвих коливань протягом цього періоду.

У структурі виїзного потоку з кожним роком стає все меншою частка організованого туризму, яка скоротилася від 19% в 2000 році до 10% в 2005 році, але в порівнянні з 2004 роком кількість організованих туристів збільшилася на 22%, що говорить про те, що громадяни України почали більше довіряти свій відпочинок туристичним підприємствам.

Але чисельність приватних поїздок в період

Малюнок 5. Структура виїзного туризму, 2005 рік



Таблиця 4.

Виїзд громадян України за кордон в 2000 – 2005 роках

	2000	2001	01/00	2002	02/01
Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – всього з них – з метою туризму:	13422320	14849033	11%	14729444	-1%
службова поїздка	940553	1634657	74%	1429382	-13%
організований туризм	2595331	2074065	-20%	2101283	1%
Приватний туризм	9886456	11140311	13%	11198779	1%

	2003	03/02	2004	04/03	2005	05/04
Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – всього з них – з метою туризму:	14794932	0,4%	15487571	5%	16453704	6%
службова поїздка	1716695	20%	1199422	-30%	1240577	3%
організований туризм	1476010	-30%	1318198	-11%	1611909	22%
Приватний туризм	11602227	4%	12969951	12%	13601218	5%

чисельністю та сезонністю мало змінювався впродовж останніх років. Так, в 2000 році кількість

2000 – 2005 років має тенденцію до збільшення. Так, в 2005 році кількість приватних туристів з

**АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

Таблиця 5

Основні напрямки виїзду громадян України за кордон з метою туризму в 2005 році

№ п/п	Країна	Кількість чоловік	Частка, %	Темпи приросту/скорочення 2005/2004р.р.
1.	Російська Федерація	5967881	36,3	2,2
2.	Польща	4357567	26,5	13,3
3.	Угорщина	2028771	12,3	5,2
4.	Білорусь	1231281	7,5	5,7
5.	Молдова	1108593	6,7	0,5
6.	Словаччина	310358	1,9	-20,8
7.	Туреччина	284336	1,7	30,2
8.	Німеччина	181133	1,11	35,2
9.	Румунія	174454	1,06	14,8
10.	Єгипет	116996	0,7	132,7
11.	Чеська республіка	57519	0,35	29,7
12.	Греція	54724	0,33	8,2
13.	Болгарія	49956	0,31	-23,7
14.	Ізраїль	49479	0,3	14,8
15.	Італія	49479	0,3	16,1
	Інші країни світу	431177	2,6	6,7
	Всього	16453704	100	6,2

України збільшилася на 38% в порівнянні з 2000 роком, тобто в середньому кількість приватних поїздок збільшується на 7% кожного року. Що стосується службових поїздок, то їх кількість в 2005 році зросла на 3% в порівнянні з 2004, а з 2000 роком – на 32%.

Загальна чисельність виїзного туристичного потоку зростала в 2005 році за рахунок збільшення кількості подорожуючих до таких країн, як Єгипет (збільшення кількості українських туристів в 2005 році у порівнянні з 2004 на 133%), Німеччина (35%), Туреччина та Чеська республіка (на 30% відповідно), Італія (16%), Ізраїль та Румунія (на 15% відповідно), Польща (на 13%), Греція (на 8%), Білорусь (на 6%), Угорщина (на 5%) та інші [2].

Також у 2005 році найбільшу перевагу відпочинку за кордоном громадянами України було віддано насамперед країнам СНД, а саме Росії, Білорусії та Молдові. Відвідування українцями країн СНД складає половину усіх їх закордонних подорожей. Кожен третій українець, який виїжджав за кордон у 2005 році, прямував до Росії (36% від усіх подорожей).

Економічним наслідком збільшення чисельності туристичних потоків є, зумовлений цим, приріст обсягу туристського споживання товарів та послуг національного виробництва. Отже, сукупна вигода від експорту туристичних послуг України та від внутрішнього туристського

споживання у 2005 р. становитиме близько 39,2 млрд. грн., або 7,8 млрд. дол. США, що на 12 % більше від попереднього року.

Збільшення кількості туристів в Україні сприяє також підвищенню ефективності діяльності вітчизняних туристичних підприємств (туроператорів, турагентів, готелів, санаторіїв), сукупний дохід яких у 2005 р. зросте на 10 % і становитиме 4,9 млрд. грн.

Висновки: Україна займає одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінними природними та історико-культурними ресурсами, здатними генерувати значний туристичний інтерес у вітчизняних та іноземних подорожуючих. Однак національний туристичний продукт має низьку конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному туристичному ринку.

Геополітичні та соціально-економічні зміни, розвиток інформаційних технологій радикально вплинули на параметри міжнародного туристичного потоку, призвели до трансформування туристичної галузі з такої, що орієнтована на обслуговування організованих туристів, у індустрію, яка охоплює близько 50 видів економічної діяльності, спрямовану на задоволення різноманітних потреб мільйонів індивідуальних подорожуючих.

Відповідно до зазначеного, основними

